Тетяна Руденко
Національний університет
«Києво-Могилянська академія»

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ДИТЯЧОЇ ЛІТЕРАТУРИ (на матеріалі роману Дж. К. Ролінг «Різдвяна свинка»)

Статтю присвячено особливостям дитячого художнього перекладу та його ролі у міжкультурній взаємодії. Описано різні види перекладацьких трансформацій, які використовує перекладач у процесі адаптації іноземних творів до мови перекладу.

Ключові слова: *переклад, перекладацькі трансформації, художній переклад, дитяча література, адаптація, лексико-семантичні трансформації, граматичні трансформації, стилістичні трансформації.*

The article is devoted to the features of children's literary translation and its role in intercultural interaction. Different types of translation transformations are described, which are used by the translator in the process of adapting foreign works to the language of translation.

Key words: *translation, translation transformations, artistic translation, children's literature, adaptation, lexical-semantic transformations, grammatical transformations, stylistic transformations.*

Художній переклад є особливим видом перекладу, який вимагає від перекладача здатності відтворити форму і зміст іноземного художнього твору в максимально точній і виразній формі рідною мовою. Він відображає складне завдання злиття двох культур, де перекладач повинен зрозуміти та втілити не лише слова і фрази, а й особливості стилю, атмосферу та

емоційну складову оригінального твору. Художній переклад є невід'ємною частиною міжкультурної взаємодії, оскільки він дає змогу читачам з інших країн насолоджуватися творчістю автора, який представляє іншу культуру та світогляд.

У процесі художнього перекладу мають дотримуватись кілька важливих принципів. Перш за все, переклад має бути адекватним, тобто передавати зміст іноземного твору так, щоб він відповідав оригіналу і був зрозумілим для читача. Крім того, важливо зберегти художні засоби, використані в оригіналі, оскільки вони сприяють виразності та емоційності тексту. Стиль та літературний напрям оригінального твору також повинні бути враховані в процесі перекладу, щоб передати його особливу атмосферу та індивідуальність. Також успішний художній переклад передає індивідуальний стиль письменника, його унікальний голос, що потребує від перекладача чутливості та тонкого сприйняття тексту. Таким чином, мовознавиця О. М. Линтвар влучно зауважує, що «вміння балансувати між ... двома крайнощами, намагаючись зберегти і стилістику і зміст, а також творчу своєрідність та ідіостиль автора вихідного твору, підтасовуючи їх під особливості сприйняття майбутніми читачами, є запорукою успішного і якісного перекладу» [1, с. 144].

Окремо варто наголосити на особливостях перекладу дитячої художньої літератури. Враховуючи вищезазначені вимоги до перекладу загальної художньої літератури, під час адаптації дитячого перекладу важливо зважати на притаманні лише йому особливості, серед яких єдність літературних і педагогічних принципів. За словами науковиці А. Є. Потапової, «дитячий письменник виступає посередником між читачем та суспільством, читачем і тим морально-етичним середовищем, в якому він живе» [3, с. 196]. Такі вимоги спонукають перекладача дитячої літератури до адаптації іноземного твору до мови перекладу на різних рівнях. Найчастіше такі трансформації відбуваються на лексико-семантичному, граматичному та стилістичному рівнях.

Існує велика кількість класифікацій перекладацьких трансформацій, однак ми у своїй роботі послуговуємось класифікацією Л. Науменко та А. Гордєєвої, в якій вони виокремлюють: лексико-семантичні трансформації, до яких належить вибір варіантного відповідника, контекстуальна заміна, калькування, описовий переклад, транскодування, антонімічний переклад, компресія, декомпресія, пермутація, транспозиція, конкретизація значення та генералізація значення; граматичні трансформації, які утворюються за допомогою компенсації, зміни порядку слів, поділу та інтеграції; а також стилістичні трансформації, до яких належать логізація, експресивація, модернізація та архаїзація [2, с. 4–33].

Отже, на матеріалі дитячого роману Дж. К. Ролінг «Різдвяна свинка» ми проілюструємо, як перекладач Віктор Морозов адаптує англійський твір для україномовної дитячої аудиторії, використовуючи перекладацькі трансформації на різних рівнях.

Семантичні трансформації:

- контекстуальна заміна: *Dur Pig* [1, с. 13] — *Галною Слинкою* [2, с. 13], *close* [1, с. 85] — *недалеко* [2, с. 85];
- конкретизація значення: *was* [1, с. 13] — *називалася* [1, с. 13], *at assembly* [1, с. 28] — *на шкільних концертах* [2, с. 13], *behind her hand* [1, с. 25] — *затуляючи рота рукою* [2, с. 25];
- транспозиція: *were exactly the right size* [1, с. 13] — *ідеально пасували* [2, с. 13], *very clever* [1, с. 28] — *розумниця* [2, с. 28];
- генералізація значення: *cried harder than ever* [1, с. 19] — *тяжко заридала* [2, с. 19];
- декомпресія: *and a tiara* [1, с. 85] — *з діадемою на голові* [2, с. 85].

Граматичні трансформації:

- поділ: *...Holly Macaulay was one of the best young gymnasts in the country* [1, с. 28]. — *А найголовніше те, що Голлі Маколей була однією з найкращих юних гімнасток країни* [2, с. 28], *its wings were made of card* [1, с. 38] — *крила — з картону* [2, с. 38];

– зміна стану: *She'd been in the newspaper* [1, с. 28]. — *Писали про неї в газеті* [2, с. 28]. *She'd tied back in a ponytail* [1, с. 25]. — *Зібране у хвостик* [2, с. 25];
– компенсація: *One tall girl stood out from the rest* [1, с. 28]. — *Збоку від усіх стояла одна висока дівчинка* [1, с. 28]. *And a plastic princess in a pink dress and a tiara was comforting him* [1, с. 85]. — *Його намагалася втішити пластмасова принцеса в рожевій сукні з діадемою на голові* [2, с. 85].

Стилістичні трансформації:

– експресивація: *to throw* [1, с. 13] — *жбурлятись* [2, с. 13], *was setting* [1, с. 16] — *скотилось до обрію* [2, с. 16], *lumpy* [1, с. 85] — *опецькувате* [2, с. 85], *his searching eyes* [1, с. 289] — *його прожектори-очиська* [2, с. 289], *teeth* [1, с. 297] — *зубиська* [2, с. 297], *claw-like hand* [1, с. 301] — *клешню-ручищу* [2, с. 301].

Отже, художній переклад є складним завданням, що вимагає від перекладача вміння точно та виразно відтворити форму і зміст іноземного художнього твору у рідній мові. Художній переклад має враховувати особливості стилю, атмосфери та емоційної складової оригінального твору, а також передати індивідуальний стиль письменника. Важливо дотримуватись принципу адекватності, зберігати художні засоби та враховувати стиль та літературний напрям оригіналу. При перекладі дитячої художньої літератури варто зважати на особливості цільової аудиторії і здійснювати адаптацію на різних мовних рівнях, таких як лексико-семантичний, граматичний і стилістичний. Це дає змогу забезпечити зрозумілість і доступність перекладеного твору для дитячої аудиторії.

Список використаних джерел

1. Линтвар О. М. До проблеми художнього перекладу. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер. Філологічна.* 2012. № 30. С. 144–147.

2. Науменко Л. П., Гордєєва А. Й. Практичний курс перекладу з англійської мови на українську : навчальний посібник. Вінниця : Нова Книга, 2011. 136 с. URL: http://nk.in.ua/pdf/929r.pdf (дата звернення: 20.05.2023).
3. Потапова А. Є. Дитяча література: підходи та критерії перекладу. *Вісник Житомирського державного університету. Філологічні науки.* 2009. Вип. 49. С. 193–197.

Джерела ілюстративного матеріалу

1. Rowling J. K. The Christmas Pig / ill. Jim Field. United Kingdom : Hachette Children's Group, 2021. 288 p.
2. Ролінґ Дж. К. Різдвяна свинка / переклад В. Морозов. Київ : А-ба-ба-га-ла-ма-га, 2021. 320 с.